

ความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว กลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ที่มีต่อโครงการประกันรายได้เกษตรกร นงนพร ทับทิมทวีโชค¹ เดือนเพ็ญ ธีรวรรณวิวัฒน์²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา ระดับความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ที่มีต่อโครงการประกันรายได้เกษตรกร อิทธิพลของความรู้ความเข้าใจและปริมาณข่าวสารที่ได้รับที่มีต่อความคิดเห็นของเกษตรกร ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ขึ้นทะเบียนโครงการประกันรายได้เกษตรกร ปี 2553/54 กลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ จำนวน 725 ราย (แต่ละรายเป็นตัวแทนแต่ละครอบครัว) เมื่อ 12-22 ตุลาคม 2553 ในช่วงของการประชามชเครื่องมือที่ใช้ คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและ การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจโครงการอยู่ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 7.64 จาก 14 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.90) ปริมาณการรับรู้ข่าวสารอยู่ระดับปริมาณน้อย (1-2 ครั้งต่อรอบการผลิต) จากแหล่งข่าวสารเกษตรตำบล กำนัน /ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) ตามลำดับ เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อโครงการอยู่ระดับเห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 3.77 คะแนน จาก 5 ระดับ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.93) เมื่อพิจารณาอิทธิพลของความรู้ความเข้าใจและปริมาณข่าวสารที่ได้รับต่อความคิดเห็นของเกษตรกร พบว่า มีอิทธิพล แต่ไม่มากเพียงพอที่จะอธิบายความแปรปรวนของความคิดเห็นได้มากนัก โดยความรู้ความเข้าใจด้านการทำสัญญาประกันกับ ธ.ก.ส. มีอิทธิพลมากกว่า 3 ด้านที่เหลือ คือ ด้านวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ด้านการดำเนินโครงการ ด้านการขึ้นทะเบียนและออกไปรับรองเกษตรกร ส่วนปัญหาที่พบ คือเกษตรกรไม่ชัดเจนวันใช้สิทธิที่เกิดประโยชน์ที่สุด และยังขาดการติดตามข่าวสาร แต่ส่วนใหญ่เห็นควรให้ดำเนินการโครงการต่อไป มีข้อเสนอแนะให้จัดอบรมเจ้าหน้าที่และเกษตรกร ให้มีความเข้าใจกฎ ระเบียบต่าง ๆ ควรกำหนดจุดแสดงข้อมูลข่าวสารที่เกษตรกรจะเห็นได้ชัดเจนตลอดรอบการผลิต

คำสำคัญ : ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกร / ความคิดเห็นของเกษตรกร / โครงการประกันรายได้เกษตรกร / เกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้

¹คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. e-mail: nongnapound@hotmail.com

²คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. e-mail: duanpen@as.nida.ac.th

Cognition and the Opinion of rice farmers on Income Guarantee Scheme in The Southern Isan provinces groups, Thailand.

Nongnapound tubtimthaweckok³

Duanpen Teerawanviwat⁴

ABSTRACT

The objective of this study were level of cognition and the Opinion of rice farmers, influence of cognition and amount of information that farmers receive have affect for opinion them, problems and suggestions of rice farmers regarding Income Guarantee Scheme in The Southern Isan provinces groups. The selected samples are 725 farmers who were participated in the income guarantee scheme in 2010/2011, Round 1 in The Southern Isan provinces groups. The data were collected on 12-22 October 2010, was the community registrations of a project by 725 questionnaires. Data were analyzed by descriptive statistics with the frequency, percentage and inferential statistics with multiple regression.

The results of the study of farmers' cognition are moderate and least amount of information from ordinal 3 information sources are Agricultural Extension Officer, Subdistrict Headman / Village Headman, officer of Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives. Rice farmers' opinion are agree with income guarantee scheme. Amount of information have influence the opinions of farmers, significantly. The results indicated that rice farmers' opinions of income guarantee scheme was the good project that should have been continually proceed. This project can prevent the corruption of false registration by others. Those farmers agreed that by joining the project, because the farmers to earn more profits and get better lives. Problems found in this project that rice farmers had not clear most benefit day for income guarantee contact with Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives which refer from cost estimate that government announced every week but farmer are not interested. So, suggested to solve this problem that the rules and regulations should have been clearly specified, training officers and farmers to truly understand for project. The public relations information should have been operated efficiently and always should have point clearly declared for farmers to guide the decisions of rice farmers on income guarantee scheme in The Southern Isan province groups.

Keywords: Cognition of farmers, opinions of farmers, rice farmers on Income Guarantee Scheme, farm in The Southern Isan provinces groups

³Graduate School of Applied Statistics. e-mail: nongnapound@hotmail.com

⁴Graduate School of Applied Statistics. e-mail duanpen@as.nida.ac.th

1. ความสำคัญของปัญหา

ปี 2553 ประเทศไทย มีเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนประกอบอาชีพเพาะปลูกข้าว หรือชานา ประมาณ 3.4 ล้านคน มีพื้นที่เพาะปลูก ประมาณร้อยละ 59 กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของ ประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ (ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ยโสธร ศรีสะเกษ อำนาจเจริญสุรินทร์ อุบลราชธานี) ที่มีเกษตรกรขึ้นทะเบียนประกอบอาชีพเพาะปลูกข้าว ประมาณ 1.1 ล้านคน คิดเป็นอัตราส่วนต่อประเทศ ร้อยละ 32.77 ที่ผ่านมามีประเทศไทยมี ปริมาณผลผลิตรวมต่อปีเฉลี่ยประมาณ 32 ล้านตันข้าวเปลือก (20 ล้านตันข้าวสาร) โดยร้อยละ 45 ส่งออกจำหน่ายนอกประเทศ เช่น ปี 2552/53 ส่งออก ประมาณ 8.5 ล้านตันข้าวสาร คิดเป็นร้อยละ 28.79 ของส่วนแบ่งการตลาดการค้าข้าวของโลก เป็นอันดับ 1 ผู้ส่งออก ข้าวของโลก ข้าวจึงเป็นทั้งแหล่งอาหารและเป็นแหล่งรายได้ของเกษตรกรไทย อาชีพชานาจึง มีความสำคัญต่อภาคการเกษตรของประเทศ แต่ทุกฤดูของการเพาะปลูก ข้าวมักมีปัจจัยเสี่ยง สูง ทั้งด้านภัยธรรมชาติ และปริมาณผลผลิต เพราะเป็นสินค้าที่มีเวลาจำกัดโดยเฉพาะช่วง เก็บเกี่ยวปลายปีที่มีกมีผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมกันเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ช่วงดังกล่าวเป็น ช่วงที่ข้าวราคาตกต่ำที่สุด จึง ถือว่าเกษตรกรมีความเสี่ยงสูงมาก

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว รัฐบาลจึงต้องเข้าไปแทรกแซงราคาผลผลิต โดยนำนโยบายด้านราคา (Price policy) มาใช้กำหนดราคาใหม่ และแนวทางการประกันราคาขั้นต่ำ (Minimum price level) ภายใต้ชื่อ “โครงการรับจำนำข้าวเปลือก” ที่เกือบทุกรัฐบาลเลือกใช้ ตั้งแต่ปี 2524/25 เป็นต้นมา โดยมีหลักการเหมือนการรับจำนำสิ่งของทั่วไป นั่นคือรัฐบาลจะกำหนดราคา รับ จำนำไว้ต่ำกว่าราคาตลาดเล็กน้อย เมื่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการนำผลผลิตมาจำนำไว้กับโรง สีที่ร่วมโครงการ ภายในระยะเวลาที่กำหนด (สี่เดือน) หากราคาในตลาดสูงกว่าราคาที่จำนำไว้ เกษตรกรสามารถ ไถ่ถอนคืน และนำผลผลิตไปขายในตลาดได้ แต่หากไม่ไถ่ถอนคืนในระยะเวลา ที่กำหนด ผลผลิตดังกล่าวจะตกเป็นของรัฐบาล

ปีการผลิต 2543 โครงการรับจำนำข้าวเปลือกปรับเปลี่ยนหลักการและเจตนารมณ์ไป จากเดิม โดยกำหนดราคา รับจำนำสูงกว่าราคาตลาดและขยายโครงการใหญ่ขึ้น เกษตรกรจึงนำ ผลผลิตมาเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมากและไม่ไถ่ถอนผลผลิตคืน ส่งผลให้รัฐบาลมีภาระค่า ใช้จ่ายในการเก็บรักษาผลผลิต และยังระบายข้าวได้ล่าช้า ส่งผลให้คุณภาพข้าวด้อยลง ลักษณะ ดังกล่าวจึงเป็นภาวะ การซื้อแพงขายถูก อีกทั้งผลประโยชน์ยังตกแก่ชานาฐานะร่ำรวยหรือ ชานาในเขตชลประทาน ประมาณ 1 ล้านครัวเรือนเท่านั้น และขั้นตอนการดำเนินงานยังเปิด ช่องให้ง่ายต่อการทุจริตด้วย

ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จึงได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการแทรกแซงราคาผลผลิตด้วยการประกันราคาขั้นต่ำแนวทางใหม่ โดยรัฐบาลมิได้รับซื้อผลผลิต แต่จ่ายเงินอุดหนุนการผลิตให้แก่เกษตรกรแทน ภายใต้ชื่อว่า “โครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว” โดยเริ่ม ปีการผลิต 2552/53 มีหลักการคือ แต่ละรอบการผลิต รัฐบาลจะประกาศราคาประกันข้าวเปลือก ทุกชนิดไว้สูงกว่าราคาตลาดเล็กน้อย (หอมมะลิ หอมจังหวัด หอมประทุม ข้าวเจ้า และข้าวเหนียว) ทุกสัปดาห์ระหว่างดำเนินโครงการ จะประกาศราคากลางอ้างอิงเพื่อใช้เป็นราคากลางสำหรับซื้อขายข้าวเปลือก และเป็นตัวเลขเพื่อใช้คำนวณเงินชดเชยรายได้ กรณีที่ราคากลางอ้างอิงต่ำกว่าราคาประกัน (ส่วนต่างระหว่างราคากลางอ้างอิงกับราคาประกัน) โดยมีหลักการคือถ้าช่วงใดราคากลางอ้างอิงต่ำกว่าราคาตลาด จะขายข้าวจะได้ราคาต่ำ แต่ได้รับส่วนต่างชดเชยรายได้ และถ้าช่วงใดราคากลางอ้างอิงสูงกว่าราคาตลาด จะขายข้าวได้ราคาสูง แต่ไม่ได้รับส่วนต่างชดเชยรายได้ จึงเห็นได้ว่าโครงการประกันรายได้เกษตรกรนี้มีเจตนารมณ์และหลักการต่างไปจากโครงการรับจำนำข้าวเปลือกเดิม ความรู้ความเข้าใจและการติดตามข่าวสารจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวได้ประโยชน์สูงสุด

สำหรับโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ที่กำลังเข้าสู่การดำเนินโครงการเป็นปีที่ 2 เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงหรือพัฒนาให้เหมาะสม สนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของชาวนาที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ ซึ่งมีอัตราส่วน 1 ใน 3 ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวต่อประเทศ จึงมีความน่าสนใจที่จะศึกษาผลของความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็น อิทธิพลของความรู้ความเข้าใจและปริมาณข่าวสารที่ได้รับที่มีต่อความคิดเห็น ตลอดจนปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ระดับความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ที่มีต่อโครงการประกันรายได้เกษตรกร
2. อิทธิพลของความรู้ความเข้าใจและปริมาณข่าวสารที่ได้รับที่มีต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการประกันรายได้เกษตรกรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้
3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกร

3.ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ครอบคลุมเหตุการณ์โครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปี 2553/54 ของกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ เป็นเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนผู้ปลูกข้าว ปี 2553/54 ข้าวนาปี (รอบที่ 1) ตามบัญชีรายชื่อเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกรมส่งเสริมการเกษตร 8 จังหวัด คือ ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ยโสธร โดยศึกษาความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีต่อของโครงการประกันรายได้ครอบคลุมเนื้อหา 4 ด้าน คือ ด้านวัตถุประสงค์และเป้าหมายโครงการ ด้านการดำเนินโครงการ ด้านการขึ้นทะเบียนการประชาคม และการออกใบรับรองเกษตรกร และด้านการทำสัญญาประกันกับ ธ.ก.ส.

4.ทบทวนวรรณกรรม

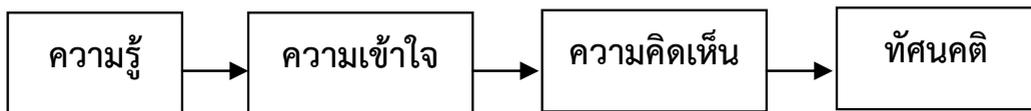
1) ความรู้ความเข้าใจ และความคิดเห็น

ความรู้ (Knowledge) เป็นข้อเท็จจริง (Facts) ความจริง (Truths) กฎเกณฑ์และรายละเอียด ที่เกิดจากการได้ยิน ได้ฟัง ที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า ทักษะหรือประสบการณ์ ที่ได้รับมา ความรู้จัดเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อมนุษย์

ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นความสามารถที่สูงกว่าความรู้ เป็นการแปลความตีความ หรือการขยายความ ความรู้ที่ได้รับมา และสะสมสิ่งที่เพิ่มเติมนี้ไว้สำหรับที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ความรู้ความเข้าใจ (Cognition) หมายถึง ความสามารถนำความรู้ที่เพิ่มเติมนี้ ไปใช้ดัดแปลงให้เหมาะสมสำหรับนำไปใช้อธิบายเปรียบเทียบในเรื่องนั้น ๆ ดัดแปลงหรือนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีเหตุผล สิ่งส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจ คือการศึกษาและสิ่งแวดล้อมในสังคม ซึ่งจะต้องมีแหล่งให้ความรู้ หรือแหล่งข่าว ผลของความรู้ความเข้าใจนั้นจะเหมือนกันหรือแตกต่างกันขึ้นอยู่กับตัวบุคคลและแหล่งความรู้ที่ได้รับมา ดังนั้นกระบวนการเกิดความรู้ความเข้าใจจึงสัมพันธ์กับความรู้สึนึกคิดของแต่ละบุคคล เป็นกระบวนการภายในที่อาจส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคล จึงสรุปได้ว่า ความรู้ความเข้าใจ เป็นความสามารถในการเข้าใจรายละเอียดข้อมูลต่าง ๆ ที่บุคคลได้สะสมไว้มาจากแหล่งให้ความรู้หรือแหล่งข่าว หลังจากที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ แล้ว ผลของความรู้ความเข้าใจอาจจะเหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับบุคคล และแหล่งความรู้ที่ได้รับมา

ความคิดเห็น (Opinion) เป็นกระบวนการต่อเนื่องของความรู้ความเข้าใจหลังจากบุคคลได้รับข่าวสาร และแสดงออกถึงความเชื่อ ความรู้สึก ด้วยการพูดหรือการเขียน ที่สะท้อนความในใจ ในลักษณะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ อาจมีความโน้มเอียงที่ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของความจริงหรืออาจเป็นข้อเท็จจริงบางอย่างก็ได้ และผลของความคิดเห็นจะเหมือนกันหรือแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น ๆ และแหล่งความรู้ที่ได้รับมา และส่วนใหญ่แล้วความคิดเห็นมักเกี่ยวกับคำถามในปัจจุบันที่สามารถจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลาหรือสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไป แต่สามารถแสดงเหตุผล สังเกตและวัดได้ ถึงแม้จะไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติที่ต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคล เป็นสำคัญ สรุปความสัมพันธ์ของความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็น แสดงรายละเอียดแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็น (ผู้วิจัยรวบรวม)

ถึงแม้ว่าความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นข้างต้นจะมีความสัมพันธ์กัน แต่ผลของความคิดเห็นจะเหมือนกันหรือแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น และแหล่งความรู้ที่ได้รับมา จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของบุคคล มาจาก 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) พันธุกรรม หรือ สรีระ เช่น อายุ เพศ 2) ประสบการณ์ตรงของบุคคล เช่น การศึกษา ทักษะ หรืออาชีพที่บุคคลได้พบเห็น หรือประสบเหตุการณ์ด้วยตนเอง 3) อิทธิพลจากครอบครัวหรือผู้ปกครอง 4) ความคิดเห็นของกลุ่ม 5) สื่อมวลชน ได้แก่ สื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ หรือสิ่งพิมพ์ ล้วนเป็นปัจจัยที่กระทบต่อความคิดเห็นของบุคคล สรุปได้ว่าความรู้ความเข้าใจและความคิดข้างต้น ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด พื้นที่ในการประกอบอาชีพ ปริมาณผลผลิต ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ ความรู้ความเข้าใจ และปริมาณข่าวสารที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ได้รับ ในปีการผลิต 2553/54

2) โครงการประกันรายได้เกษตรกร

โครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว เป็นนโยบายของรัฐบาลที่เข้าไปแทรกแซงสินค้าทางการเกษตร แทนโครงการรับจำนำข้าวเปลือก เป็นนโยบายด้านราคา (Price policy) ในแนวทางการประกันราคาขั้นต่ำ (Minimum price level) มีวัตถุประสงค์ให้เกษตรกรมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาคุณภาพข้าวให้ดีขึ้น ช่วยให้เกษตรกรวางแผนและตัดสินใจลงทุน โดยไม่ต้องกังวลว่าจะประสบกับปัญหาราคาตกต่ำหรือขาดทุน เนื่องจากรัฐบาลจะคำนวณต้นทุนการผลิตและบวกกำไรที่เกษตรกรควรจะได้รับ และสามารถช่วยเหลือเกษตรกรอย่างทั่วถึง และป้องกันการสวมสิทธิ์ เนื่องจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จะเป็น ผู้โอนเงินเข้าบัญชีโดยตรงให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวแนวทางนี้จึงเป็นการสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ และกลไกของตลาดยังคงดำเนินไปตามปกติโดยไม่ต้องพยายามผลักดันขาย จึงมีความยั่งยืนและสร้างเสถียรภาพราคาสินค้าในระยะยาว และยังขจัดปัญหาของการบริหารจัดการลดภาระในการเก็บสต็อก การระบายข้าวของรัฐบาลให้หมดไป

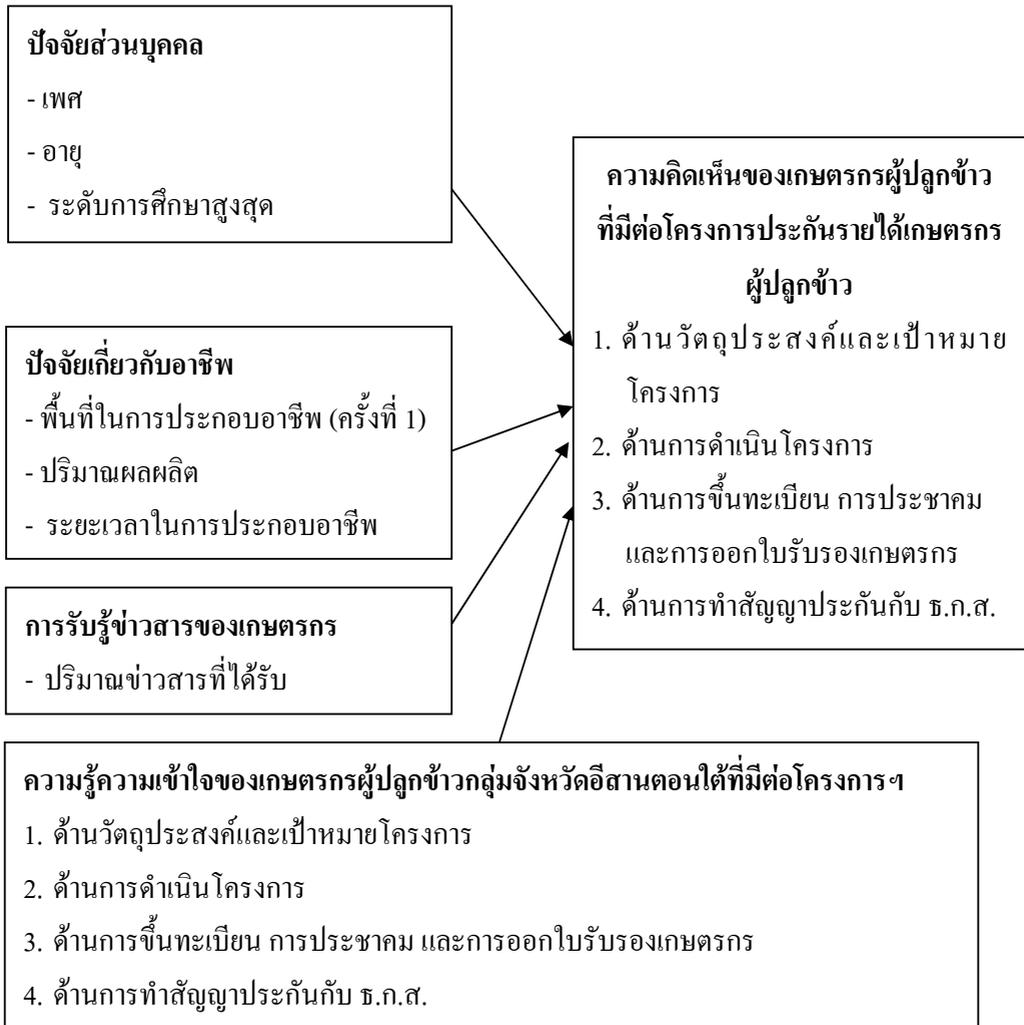
หลักการของโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว จะเริ่มต้นฤดูเพาะปลูกในเขตพื้นที่ปลูกข้าวทั่วประเทศ โดยแบ่งการดำเนินงานต่อปีการผลิตเป็น 2 รอบ ได้แก่ ข้าวนาปี (รอบที่ 1) ตั้งแต่ พ.ค.- ต.ค. และข้าวนาปรัง (รอบที่ 2) ตั้งแต่ พ.ย.- เม.ย. ของปีถัดไป โดยแต่ละรอบการผลิต รัฐบาลจะประกาศราคาประกันข้าวเปลือกหอมมะลิ ข้าวหอมจังหวัด ข้าวหอมปทุมธานี ข้าวเจ้า และข้าวเหนียวเอาไว้ และจำกัดปริมาณผลผลิตสูงสุดที่รับประกันด้วย ระหว่างดำเนินโครงการ รัฐบาลจะประกาศราคากลางอ้างอิงทุกสัปดาห์ เพื่อใช้เป็นราคากลางในการซื้อขายข้าวเปลือก และยังเป็นตัวเลขเพื่อใช้คำนวณเงินชดเชยรายได้ ภายหลังเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเมื่อได้เข้าร่วมโครงการประกันรายได้แล้ว ถ้าเก็บเกี่ยวผลผลิตได้น้อยกว่าปริมาณที่ทำสัญญาประกันรายได้ไว้ หรือไม่ได้รับผลผลิต เนื่องจากประสบภัยพิบัติหรือภัยธรรมชาติ เกษตรกรจะได้รับเงินชดเชยตามปริมาณผลผลิต ณ ช่วงวันที่ได้ทำสัญญาประกันรายได้ไว้ ขั้นตอนการดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปี 2553/54 แสดงรายละเอียดไว้ในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิ 2 ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปี 2553/54

กรอบแนวคิดการศึกษา

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) → ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

แผนภูมิที่ 3 กรอบแนวคิดในการศึกษาความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีต่อโครงการประกันรายได้เกษตรกร

5. วิธีดำเนินการวิจัย

1) ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ ตามโครงการประกันรายได้เกษตรกร มาจากบัญชีรายชื่อของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ ปี 2553/54 จำนวนปี (รอบที่ 1) ของกรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 1,118,019 ราย โดยดำเนินการเลือกตัวอย่าง 3 ขั้นตอน คือ เริ่มจากคำนวณขนาดตัวอย่างจากประชากร โดยใช้หลักการคำนวณของ Yamane กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่าเท่ากับร้อยละ 3.7 ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 725 ราย จากนั้นเลือกวันที่มีการประชุมนในพื้นที่ 8 จังหวัดอีสานตอนใต้ คือ วันที่ 12 – 22 ตุลาคม 2553 และกำหนดสัดส่วนขนาดตัวอย่างจากจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Two-stage Random Sampling) แต่ละจังหวัด (ชั้นภูมิ) สุ่มอำเภอที่ทำประชุมนมา 1 อำเภอ ซึ่งแต่ละอำเภอ สุ่มตำบลตามสัดส่วนขนาดตัวอย่าง โดยกำหนดไม่เกินหมู่บ้านละ 55 ตัวอย่าง และใช้การสุ่มตัวอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เลือกเกษตรกรจากบัญชีรายชื่อของเกษตรกรตำบลที่รับผิดชอบการประชุมในพื้นที่ แสดงรายละเอียดตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วันที่ สถานที่และขนาดตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ รอบที่ 1

วันที่	จังหวัด	จำนวน	สถานที่เก็บข้อมูล		ขนาดตัวอย่าง (ราย)
12 ต.ค.	บุรีรัมย์	152,600	อ.ชำนิ	ต.โคกสนวน 9, 14	50, 48
13 ต.ค.	นครราชสีมา	189,888	อ.ห้วยแถลง	ต.ห้วยแถลง 2, 7, 9	51, 22, 49
14 ต.ค.	ชัยภูมิ	104,077	อ.เมือง	ต.บ้านเล่า 4, 5	17, 50
18 ต.ค.	อุบลราชธานี	186,618	อ.เดชอุดม	ต.ตบหู่ 8, 9, 10	50, 50, 20
19 ต.ค.	ยโสธร	71,387	อ.เมือง	ต.หนองหิน 3	46
20 ต.ค.	อำนาจเจริญ	53,301	อ.เมือง	ต.สร้างนกทา 12	42
21 ต.ค.	ศรีสะเกษ	198,659	อ.ห้วยทับทัน	ต.กล้วยกว้าง 1, 8, 10	28, 50, 50
22 ต.ค.	สุรินทร์	161,489	อ.เมือง	ต.เมืองที่ 3 และ 4	50, 54
รวม		1,118,019			725

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) 5 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบให้เลือกตอบ (Check list) และเติมคำ ในช่องว่าง จำนวน 8 ข้อ ถามเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุด จำนวนครั้งของการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว รายได้รวมของครัวเรือนต่อปี ระยะเวลาการประกอบอาชีพ ตอนที่ 2 การรับรู้แหล่งข้อมูลข่าวสารโครงการประกันรายได้เกษตรกรและปริมาณข่าวสารที่ได้รับ เป็นแบบสอบถามแบบเลือกแหล่งข่าวสาร จำนวน 10 รายการ ได้แก่ วัตถุประสงค์และเป้าหมายโครงการฯ ระยะเวลาดำเนินงานโครงการฯ ระเบียบและขั้นตอนการปฏิบัติของโครงการฯ ราคาประกันข้าวเปลือก ราคาตลาดอ้างอิง การขึ้นทะเบียนเกษตรกร การประชาคมใน แต่ละพื้นที่ การออกใบรับรองเกษตรกร การทำสัญญาประกันกับ ธ.ก.ส. การกำหนดวันการใช้สิทธิ์และแก้ไขวันใช้สิทธิ์ จากแหล่งข่าวสาร 12 แหล่ง ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต เกษตรตำบล พนักงาน ธ.ก.ส. กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน หอกระจายข่าว / เสียงตามสาย กลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน เพื่อนบ้าน การฝึกอบรม และพ่อค้า / โรงสี โดยเลือกรายการละ 1 แหล่ง ตอนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเกี่ยวกับโครงการประกันรายได้เกษตรกร เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ 3 ตัวเลือก จำนวน 14 ข้อ เป็นการสอบถามความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการ การดำเนินโครงการ การขึ้นทะเบียน ประชาคม และการออกใบรับรองเกษตรกร รวมทั้งเรื่องของการทำสัญญาประกันกับ ธ.ก.ส. ตอนที่ 4 สอบถามความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ที่มีต่อโครงการประกันรายได้เกษตรกร เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนเชิงประมาณค่า (Rating scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5) เห็นด้วย (4) ไม่แน่ใจ (3) ไม่เห็นด้วย (2) และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1) ทั้งหมด 50 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์และเป้าหมาย จำนวน 9 ข้อ ด้านการดำเนินโครงการ จำนวน 14 ข้อ ด้านการขึ้นทะเบียนและออกใบรับรองเกษตรกร จำนวน 15 ข้อ ด้านการทำสัญญาประกันกับ ธ.ก.ส. จำนวน 12 ข้อ ตอนที่ 5 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดี ข้อเสีย ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่มีต่อโครงการประกันรายได้เกษตรกร เป็นแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 3 ข้อ

3) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยใช้ตารางความถี่ (Frequency Table) และร้อยละ (Percentage) ในการศึกษาลักษณะของตัวอย่างและพรรณนาระดับและแบบแผน

\ การกระจายของคะแนนวัดความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวของกลุ่มอีสานใต้ที่ส่งผลต่อโครงการประกันรายได้

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inference Statistic) โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ในการศึกษาอิทธิพลของความรู้ความเข้าใจและปริมาณข้าวสารที่ได้รับที่มีต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการประกันรายได้เกษตรกร

6. ผลการศึกษา

1) ลักษณะทั่วไปและเกี่ยวกับอาชีพของตัวอย่าง

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ ตัวอย่างขนาด 725 คน แบ่งเป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.30 และเพศชาย ร้อยละ 45.70 อายุเฉลี่ย 46.45 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4.69 คน มากกว่าร้อยละ 60 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีรายได้รวมครัวเรือนต่อปี เฉลี่ย 86,678.21 บาท ขึ้นทะเบียนข้าวนาปี ร้อยละ 96.70 มีพื้นที่ เฉลี่ย 20.05 ไร่ ปริมาณผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ เฉลี่ย 6.99 ตัน ประกอบอาชีพขานนา เฉลี่ย 25.23 ปี

2) ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการประกันรายได้

จากการศึกษาพบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ ที่มีต่อโครงการประกันรายได้ภาพรวม ทั้ง 4 ด้าน อยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 54.57$) และเมื่อพิจารณาความรู้ความเข้าใจเป็นรายด้าน พบว่ามี 2 ด้าน อยู่ระดับมาก คือ ด้านวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการ ($\bar{X} = 71.00$) และด้านการขึ้นทะเบียน การประชาคมและการออกไปรับรองเกษตรกร ($\bar{X} = 68.00$) และมี 2 ด้าน อยู่ระดับปานกลาง คือ ด้านการทำสัญญาประกันกับ ธ.ก.ส. ($\bar{X} = 58.50$) และด้านการดำเนินโครงการ ($\bar{X} = 42.00$) เมื่อพิจารณาความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเป็นรายข้อพบว่า ร้อยละที่เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ พื้นที่การทํานาของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประกันรายได้ เหตุผลสำคัญที่รัฐบาลนำโครงการประกันรายได้ มาใช้แทนโครงการจำนำเดิม ความสำคัญของการประชาคมในโครงการประกันรายได้เกษตรกร และร้อยละที่เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ 3 อันดับสุดท้าย คือ ชนิดของข้าวเปลือกที่เกษตรกรสามารถนำเข้าร่วมโครงการประกันรายได้ จำนวนครั้งในการดำเนินงานโครงการประกันรายได้ ใน 1 ปีการผลิต จำนวนครั้งในการประกาศราคาประกันข้าวเปลือกของโครงการประกันรายได้

3) การรับรู้ข่าวสารของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้รับรู้ข่าวสารโครงการประกันรายได้เกษตรกร โดยรวมอยู่ในปริมาณน้อย (1-2 ครั้ง) คิดเป็นร้อยละ 49.10 มีแหล่งข่าวสารมาจาก 3 แหล่ง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องและรับผิดชอบต่อการดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกร ตามลำดับจากมากที่สุด ได้แก่ เกษตรตำบล โดยมี 5 รายการ คือ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ ระยะเวลาดำเนินงาน โครงการ ระเบียบและขั้นตอนการปฏิบัติของโครงการ การขึ้น-ทะเบียนเกษตรกร การออกใบรับรองเกษตรกร กำหนด/ผู้ใหญ่บ้าน โดยมี 1 รายการ คือ การประชาคมในพื้นที่ และพนักงาน ธ.ก.ส. โดยมี 4 รายการ คือ ราคาประกันข้าวเปลือก ราคากลางอ้างอิง การทำสัญญา การใช้สิทธิ์และแก้ไขวันใช้สิทธิ์

4) ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการประกันรายได้

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้มีความคิดเห็นต่อโครงการประกันรายได้โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 3.77$) โดยลำดับค่าเฉลี่ยรายด้านจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์และเป้าหมายโครงการ ด้านการทำสัญญาประกันกับ ธ.ก.ส. ด้านการขึ้นทะเบียน การประชาคม และการออกใบรับรองเกษตรกร และด้านการดำเนินโครงการ

อิทธิพลของข้อมูลพื้นฐาน ความรู้ความเข้าใจและปริมาณข่าวสารที่ได้รับที่มีต่อ ความคิดเห็นของเกษตรกร

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ความรู้ความเข้าใจและปริมาณข่าวสารที่ได้รับที่มีต่อ ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้

ความคิดเห็น	Model ที่ 1		Model ที่ 2	
	B	S.E.	B	S.E.
ค่าคงที่	185.322	2.951	179.817	4.477
ปัจจัยส่วนบุคคล				
เพศชาย ¹	1.46	1.227	1.350	1.233
อายุ	0.020	0.078	0.033	0.078
ประถมศึกษา ²	-0.884	1.265	-1.060	1.274
ปัจจัยเกี่ยวกับอาชีพ				
พื้นที่ในการประกอบอาชีพ (ครั้งที่ 1)	0.050	0.071	0.043	0.071
ปริมาณผลผลิต (ตัน) ครั้งที่1	-0.063	0.181	-0.056	0.181
ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ	-0.021	0.057	-0.011	0.057
ความรู้ความเข้าใจ				
ด้านที่ 1 วัตถุประสงค์และเป้าหมาย			0.982	0.863
ด้านที่ 2 การดำเนินโครงการ			-0.716	0.532
ด้านที่ 3 การขึ้นทะเบียนและออกไปรับรองเกษตรกร			-1.023	0.890
ด้านที่ 4 การทำสัญญาประกันกับ ธ.ก.ส.			1.405*	0.562
ปริมาณข่าวสาร			0.388*	0.198
R ²	0.005		0.022	
R ² Change			0.017	

a. Dependent Variable : ความคิดเห็น

* p-value < 0.10

¹เพศหญิงเป็นกลุ่มอ้างอิง และ ²สูงกว่าประถมเป็นกลุ่มอ้างอิง

จากตารางที่ 2 ซึ่งทำการวิเคราะห์ตัวแบบ โดยตัวแบบที่ 1 มีเฉพาะตัวแปรควบคุม ส่วนตัวแบบที่ 2 ได้เพิ่มความรู้ความเข้าใจ และปริมาณข่าวสารเข้าไปในสมการ พบว่าถึงแม้จะเพิ่มตัวแปรความรู้ความเข้าใจและปริมาณข่าวสารเข้าไปในสมการ จะทำให้ค่า R2 เพิ่มจากตัวแบบที่ 1 ซึ่งเท่ากับ 0.005 เป็น R2 Change เท่ากับ 0.017 ในตัวแบบที่ 2 แต่เมื่อทดสอบ R2 Change ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่อย่างไรก็ตามตัวแปรการทำสัญญาประกันกับ ธ.ก.ส. และปริมาณข่าวสารนั้นไม่ Sig. แต่มันก็ทำให้เห็นว่าด้านการทำสัญญาประกันกับ ธ.ก.ส. เป็นสิ่งที่ชี้แนะให้เห็นว่าด้านการทำสัญญากับ ธ.ก.ส. ดังกล่าวมีอิทธิพลกับความคิดเห็นของเกษตรกรมากกว่าอีก 3 ด้านที่เหลือของความรู้ความเข้าใจ คือ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ด้านการดำเนินโครงการ ด้านการขึ้นทะเบียนและออกใบรับรองเกษตรกร

นอกจากนี้ปริมาณข่าวสารก็มีลักษณะเช่นเดียวกับด้านการทำสัญญาประกันกับ ธ.ก.ส. ถึงแม้จะมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มันก็ไม่มากเพียงพอที่จะอธิบายความแปรปรวนความคิดเห็นของเกษตรกรได้มากนัก แต่ปริมาณข่าวสารก็มีความสำคัญ เห็นได้จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของข่าวสารจากภาครัฐไปยังประชาชน (ทฤษฎีผลกระทบของสื่อ) ซึ่งมีลักษณะการกระจายข่าวสารเป็นขั้นตอน คือ ผู้ส่งสาร ผู้ถ่ายทอดสาร ผู้นำความคิด และประชาชน โดยระดับที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดคือ ขั้นตอนผู้นำความคิด ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในสังคมหรือผู้ที่แวดล้อมรอบตัวประชาชนและมีอิทธิพลกับความคิดของประชาชนมากที่สุด ดังนั้นปริมาณข่าวสารในขั้นตอนของผู้นำความคิดจึงมีส่วนสำคัญต่อการชี้้นำความคิดของเกษตรกร

5) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

จากการสอบโดยให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้แสดงความคิดเห็น โดยให้เปรียบเทียบความแตกต่างของโครงการประกันรายได้เกษตรกรกับโครงการรับจำนำเดิม เกษตรกรสามารถบอกความแตกต่างของโครงการทั้งสองได้ ($\bar{X} = 85.40$) และส่วนใหญ่เห็นควรให้ดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกรต่อไปอีก ($\bar{X} = 99.00$) โดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการนี้ มีข้อดีมากกว่าข้อเสีย โดยข้อดีคือเกษตรกรได้รับประโยชน์ในการช่วยเหลือของรัฐบาล โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย (มีผลผลิตเฉลี่ย 6.99 ตัน) ซึ่งเป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ของตัวอย่างนี้ จะปลูกข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือน มากกว่าเพื่อขาย มีรายได้เพิ่ม มีเงินทุนสำรองในการผลิตต่อไป สร้างความมั่นใจในการทำนา เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ จึงทำให้สนใจทำนามากยิ่งขึ้น รวมถึงมีเกษตรกรรายใหม่หันมาประกอบอาชีพชาวนาด้วย ข้อเสียคือเกษตรกรยังไม่ชัดเจนในรายละเอียด ขั้นตอนของโครงการว่า ระยะเวลาใดที่ตนจะได้รับประโยชน์จากการขายข้าว ซึ่งเกี่ยวข้องกับวันที่ใช้สิทธิในโครงการ และมีข้อมูลที่ผิดพลาดทั้งที่

เกิดจากเจ้าหน้าที่และเกษตรกรเอง จึงเกิดความล่าช้าในการดำเนินงานบ้าง รวมถึงราคาขายไม่ตรงประกาศ

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีข้อเสนอแนะ คือให้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และเจ้าหน้าที่ควรชี้แจงรายละเอียดของข้อมูลให้เกษตรกรเข้าใจ เพิ่มปริมาณประกัน หรือเพิ่มเงินชดเชย หรือเพิ่มผลผลิตต่อไร่ ขึ้นทะเบียนจุดเดียว เพื่อจัดการให้เร็วขึ้น ขึ้นทะเบียนที่ สปก. 4-01 ได้ (เอกสารสิทธิให้ประชาชนเข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน) ขยายเวลาขึ้นทะเบียน และควบคุมราคาซื้อขายผลิตผลของโรงสีที่มักจะทำต่ำกว่าราคากลางที่ประกาศไว้

7.อภิปรายผล

ปีการผลิต 2553/54 เป็นปีที่ 2 ของการดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว แม้ว่าจะเป็นโครงการใหม่แต่เกษตรกรก็พอจะเข้าใจวัตถุประสงค์และเหตุผลที่รัฐบาลปรับเปลี่ยน แนวทางการแทรกแซงราคาข้าวจากโครงการรับจำนำเดิม และยังเห็นว่าโครงการประกันรายได้เกษตรกรให้ผลประโยชน์อย่างทั่วถึงแก่เกษตรกร ช่วยชะลอข้าวเปลือกออกสู่ตลาดพร้อมกัน ช่วยแก้ปัญหาราคาข้าวตกต่ำ ลดปัญหาการขาดทุนของเกษตรกร สามารถป้องกันการสวมสิทธิจากเกษตรกรรายอื่นได้ สถานที่ดำเนินโครงการทั้งรับขึ้นทะเบียนและทำสัญญา มีความสะดวกต่อการติดต่อ ซึ่งมักจะใช้สถานที่ภายในหมู่บ้านหรือภูมิลำเนา ทำให้เกิดความรวดเร็วในการขึ้นทะเบียน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีการชี้แจงรายละเอียด แนะนำและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ แต่เกษตรกรมีความคิดเห็นไม่แน่ใจการประชาสัมพันธ์โครงการที่จะเป็นไปอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกาศราคากลางอ้างอิง ที่เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจวันใช้สิทธิที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ อาทิ กำนันผู้ใหญ่บ้าน เกษตรตำบล และพนักงาน ธ.ก.ส. ควรต้องส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการประกาศราคากลางอ้างอิงอย่างแท้จริง เพื่อประโยชน์อย่างแท้จริงและสามารถวางแผนการผลิต หรือจำหน่ายผลผลิต และส่วนใหญ่เกษตรกร ผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ เห็นควรให้ดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกรต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับสรุปผลการดำเนินโครงการประกันรายได้จาก ธ.ก.ส. ปี 2552/53 ที่มีเกษตรกรได้รับผลประโยชน์ประมาณ 3.41 ล้านราย เมื่อเปรียบเทียบกับสรุปผลการดำเนินโครงการรับจำนำ (เดิม) ปี 2551/52 ที่เกษตรกรได้รับประโยชน์ ประมาณ 6.9 แสนราย ซึ่งเกษตรกรที่เพิ่มขึ้นนี้ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ที่ปลูกข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือนมากกว่าเพื่อจำหน่ายและมีเกษตรกรรายใหม่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรผู้ปลูกข้าว หลังจากการดำเนินโครงการประกันรายได้ในปีการผลิตที่ 2 นี้

สำหรับ เกษตรกร ร้อยละ 1 ในการศึกษาที่มีความคิดเห็นที่ไม่ควรดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกรต่อไป (ร้อยละ 1) เหตุผลมาจากความไม่ชัดเจนในรายละเอียดและขั้นตอนของโครงการ โดยเฉพาะการใช้สิทธิที่เกษตรกรมองว่ายุ่งยากและสับสนช่วงเวลาที่ตนเองจะได้ประโยชน์จากการขายข้าวมากที่สุด หรือขายข้าวไม่ได้ราคาตามที่ประกาศราคาเกณฑ์กลางอ้างอิง ซึ่งในประเด็นนี้เป็นผลมาจากเกษตรกรรีบขายผลผลิตทันทีเมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จ ข้าวจึงมีความชื้นสูงกว่า 15% ตามที่ประกาศราคาไว้

จะเห็นได้ว่า ปริมาณข่าวสารมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ ซึ่งปริมาณข่าวสารที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกาศราคากลางอ้างอิง จะส่งผลให้ความคิดเห็นของเกษตรกรดียิ่งขึ้น

8. ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

จากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ที่มีต่อโครงการประกันรายได้ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะด้านการทำสัญญากับ ธ.ก.ส. และด้านการดำเนินโครงการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับประโยชน์ของเกษตรกรโดยตรง รวมถึงการรับรู้ข่าวสารของเกษตรกร ที่อยู่ในระดับน้อย และมาจากแหล่งข่าวสารเพียง 3 แหล่ง จาก 12 แหล่ง เช่น เกษตรตำบล กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน และ ธ.ก.ส. อีกทั้งปริมาณข่าวสารมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นด้วย ดังนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในโครงการประกันรายได้เกษตรกร มีดังนี้

1. สร้างความรู้ความเข้าใจก่อนเริ่มโครงการประกันรายได้เกษตรกรในแต่ละปีการผลิต เช่น ราวเดือน พ.ค.-มิ.ย. ใช้เวลา 1 วัน ซึ่งแต่เดิมมีเพียงการประชุมประชาสัมพันธ์ นัดหมายเพื่อชี้แจงการดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกรเพียงคร่าว ๆ เท่านั้น โดยจัดอบรมคณะทำงานระดับตำบล เจ้าหน้าที่ ในพื้นที่และเกษตรกร เช่น ผู้นำหมู่บ้าน ผู้แทนเกษตรกร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ และกลุ่มเกษตรกร ซึ่งเป็นแหล่งข่าวสารที่สำคัญให้กับเกษตรกรในพื้นที่ โดยที่ผ่านมานั้นขาดบทบาทโดยสิ้นเชิง โดยมีเป้าหมาย ดังนี้

1.1 คณะทำงานระดับตำบลหรือเจ้าหน้าที่ในพื้นที่

1) ชี้แจงกรอบการดำเนินงาน ขั้นตอนต่าง ๆ อย่างละเอียด เพื่อขจัดความสับสนในการดำเนินงาน ซึ่งระเบียบปฏิบัติในคู่มือการขึ้นทะเบียนเป็นเพียงกำหนดการดำเนินงานกว้าง ๆ เท่านั้น จึงมีความสับสนในการเข้าใจคลาดเคลื่อนได้

2) เน้นย้ำความซื่อสัตย์ เพราะที่ผ่านมานั้น พบความหละหลวมในกระบวนการปฏิบัติงานบางประการ เช่น การแก้ไขข้อมูลระหว่างตำบลโดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากเจ้าหน้าที่ในพื้นที่รับผิดชอบในพื้นที่นั้น ซึ่งเป็นช่องทางเดียวที่พบการทุจริตจากการดำเนินโครงการ

3) สนทนาซักถามประเด็นปัญหาอุปสรรคที่พบจากการดำเนินงานในรอบการขึ้นทะเบียนที่ผ่านมา (After action review) เพื่อเป็นมาตรการทบทวนและป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น และยังเป็นการสร้างความสมัครสมานสามัคคีของคณะทำงานอีกด้วย

1.2 เกษตรกรผู้ปลูกข้าว

ชี้แจงวัตถุประสงค์ ประโยชน์การเข้าร่วมโครงการ เพื่อทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเอง รวมถึงการใช้สิทธิ และช่วงเวลาใช้สิทธิที่เหมาะสม และส่งเสริมเกษตรกรติดตามความเคลื่อนไหวของตลาด อาทิ ติดตามความเคลื่อนไหวของราคาเกณฑ์กลางอ้างอิง รวมถึงชี้แจงบทลงโทษการแจ้งขึ้นทะเบียนและการให้ข้อมูลอันเป็นเท็จ เพื่อให้เกษตรกรตระหนักและนึกเกรงกลัว และควรสนทนาซักถาม ปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่พบในปีที่ผ่านมา รวมทั้งให้ความรู้ความเข้าใจเพื่อพัฒนาเพิ่มปริมาณผลผลิตจากการทำนา

2. ประชาสัมพันธ์ราคาเกณฑ์กลางอ้างอิงหลังจากการประกาศทุกครั้ง โดย ตั้งจุดแสดงราคากลางอ้างอิงในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นจุดที่จะสามารถเห็นได้ง่าย เพื่อให้เกษตรกรใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณากำหนดวันใช้สิทธิและขายข้าวตามที่ตนเองพึงพอใจ และควรประกาศราคากลางอ้างอิงทางหอกระจายข่าว โดยประกาศทุกวัน เวลาเดิม เพื่อให้เกษตรกรได้รับทราบอย่างทั่วถึงกัน

3. ป้องปรามและป้องกันการทุจริต โดยสามารถดำเนินการได้ 4 ประการ

- 1) ตั้ง ตู้ ป.ณ. รับแจ้งเรื่องร้องทุกข์ จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
- 2) กำหนดรหัสผ่านให้กับเกษตรกรตำบลที่รับผิดชอบเฉพาะคน เนื่องจากปัจจุบันพบมีการแก้ไขข้อมูลของเกษตรกรและออกไปรับรองโดยที่เกษตรกรตำบลในพื้นที่รับผิดชอบไม่ทราบ เพราะการปฏิบัติงานที่ผ่านมานั้นมีการกำหนดรหัสผ่านเดียวใช้ร่วมกันทั้งอำเภอ
- 3) แต่งตั้งคณะกรรมการให้คำแนะนำและปรึกษาข้อกฎหมาย เนื่องจากพบปัญหาการทุจริต ทั้งระดับเจ้าหน้าที่และเกษตรกร
- 4) สร้างแรงจูงใจให้กับผู้แจ้งเบาะแสการทุจริต เช่น ให้อำนาจ และเน้นย้ำถึงมาตรการลงโทษในกรณีทุจริต เพื่อเป็นการป้องปรามการทุจริต

4. แก้อะไรบ้างปฏิบัติในบางกรณี ที่ขัดหรือไม่เอื้อต่อการปฏิบัติ

3.1 การขึ้นทะเบียนนอกเขต (กรณีพื้นที่นาอยู่ต่างอำเภอหรือจังหวัด) ที่แต่เดิมสร้างความยุ่งยากให้กับเกษตรกร เนื่องจากต้องไปขึ้นทะเบียนและประชาคม ณ จุดที่ตั้งแปลงนา เห็นควรแก้ไขให้มีผู้รับรอง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำหนังสือรับรองการทำนาของเกษตรกรรายนั้น ณ จุดที่ตั้งแปลงนา แล้วนำไปขึ้นทะเบียน ณ ภูมิลำเนาของตนเอง แต่ให้ไปประชาคมในพื้นที่ตั้ง แปลงนาด้วยตนเองหรือมอบอำนาจให้ผู้อื่นดำเนินการแทน

3.2 แก้ไขขึ้นทะเบียน สปก. ที่แต่เดิมไม่สามารถขึ้นทะเบียนได้ เห็นควรแก้ไขให้เกษตรกรที่เช่านา สปก. และมีเอกสาร สัญญาเช่าที่ถูกต้อง สามารถขึ้นทะเบียนร่วมโครงการได้

3.3 ปรับระยะเวลาการดำเนินโครงการใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความจริงในพื้นที่ และมีเวลาตรวจสอบความผิดพลาดด้วย ซึ่งปัจจุบันพบการทุจริตด้วยวิธีรื้อนดำเนินการตามโครงการเกินไป เช่น เดือนที่ 1 ขึ้นทะเบียน เดือนที่ 2 บันทึกข้อมูลและตรวจสอบเอกสาร เดือนที่ 3 ประชาคม เดือนที่ 4 สัปดาห์ที่ 1 ตรวจสอบผลประชาคมและสัปดาห์ที่ 2 ออกใบรับรอง

3.4 เชื่อมโยงข้อมูลบุคคลทะเบียนราษฎรจากกระทรวงมหาดไทย เพื่อเป็นปัจจุบันที่พบความผิดพลาดของข้อมูล ทำให้การดำเนินงานล่าช้า เช่น ชื่อ-สกุล เลขที่บ้าน รหัสบัตรประชาชน หรือหมายเลขประจำบ้าน โดย แล้วให้ระบบรายงานดึงข้อมูลทะเบียนราษฎร

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลจากการศึกษา ความรู้ ความเข้าใจและความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ที่มีต่อโครงการประกันรายได้เกษตรกรนี้ มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะเกษตรกรเท่านั้น แต่โครงการนี้ยังมีคณะทำงานระดับตำบลหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอีก จึงควรศึกษาศึกษาบุคคลดังกล่าวร่วมด้วย ก็จะให้เห็นผลจากการศึกษาโดยภาพรวมชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะข้อมูลของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ ดังนั้น เพื่อการศึกษาข้อมูลอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ควรศึกษาข้อมูลภาคอื่น ๆ ด้วย แล้วนำข้อมูลมาเปรียบเทียบ ปรับปรุง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้เหมาะสม

บรรณานุกรม

- นิพนธ์ พัวพงศกร. (2553). โครงการศึกษามาตรการแทรกแซงตลาดข้าวเพื่อป้องกันการทุจริต : การแสวงหาค่าตอบแทนส่วนเกินและเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของโครงการรับจำนำข้าวเปลือก. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
-(2552). แนวทางใหม่ในการแทรกแซงราคาข้าว. รายงานที่ดีอาร์ไอ, ตุลาคม 2552. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- วิโรจน์ ณ ระนอง และ วีรวัฒน์ จันทโชติ. (2541). การรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตรกรและกลไกในการบริหารราคาสินค้าเกษตรตามข้อเสนอใหม่. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ กระทรวงพาณิชย์.
- ส่งเสริมเนต กรมส่งเสริมการเกษตร. (2553). คู่มือการโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวปีการผลิต 2553/54. ค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 255, จาก <http://ssnet.doae.go.th/ssnet2/temp.asp?-pgopen=html/wsp.asp>
- สมพร อิศวิลานนท์. (2553). ข้าวไทย การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการผลิตและช่องทางการกระจาย. กรุงเทพฯ : เลิศชัยการพิมพ์.